95-4-RE

CAUSA 95-4-RE

Número de registre: 68-1995. Recurs d'empara

SENTÈNCIA DEL DIA 27 DE FEBRER DE 1996

BOPA núm. 15, del 29 de febrer de 1996

En nom del Poble Andorrà,

El Tribunal Constitucional,

Atès el recurs d'empara interposat pel Ministeri Fiscal -causa 95-4-RE-, amb data 8 de novembre de 1995, contra l'aute de data 12 d'octubre de 1995, dictat per la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia, en la causa TSJC-085/95, relativa a la declaració de l'hereu abintestat de la Sra. Maria Lluïsa De Riba Cassany, titular del patrimoni de la casa Rossell, d'Ordino, pel qual sol.licita al Tribunal Constitucional que dicti sentència en què "es declari infringit el dret a la jurisdicció contemplat en l'article 10 de la Constitució, anul.lant la resolució impugnada i reconeixent el dret del recurrent a obtenir una resolució sobre el fons en el tema objecte del present recurs".

Vista la Constitució, especialment els articles 10, 41, 98 c) i 102 c),

Vista la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, especialment el títol IV, capítol VI,

Vist l'aute del Tribunal Constitucional de 8 de gener de 1996, que va admetre a tràmit, sense efectes suspensius, el recurs d'empara interposat pel Ministeri Fiscal,

Vist l’escrit presentat i registrat al Tribunal Constitucional, el dia 10 de novembre de 1995, per la representació processal de la Sra. Assumpció Canet Forné,

Vist l’escrit presentat i registrat al Tribunal Constitucional, el dia 22 de novembre de 1995, per la representació processal dels senyors Ramon i Pilar Samarra Forné, Carme i Joan Samarra Vila, Bonaventura Forné Rossell, Carme Ricart Castellon, Joan, Josep i Paquita Forné i Jaume Forné Bonit,

Vista la còpia dels autes del procediment de declaració d’hereus de la Sra. Maria Lluïsa De Riba Cassany,

Vistes les al.legacions formulades pel Sr. Jesús Riba Martínez (registrades el 17 de gener de 1996), per la Sra. Assumpció Canet Forné (registrades el 19 de gener de 1996), pel Molt Il.lustre Govern (registrades amb data 19 de gener de 1996) i per les Sres. Victorina i Pilar Font Riba (registrades el 22 de gener de 1996),

Vistes les conclusions del Ministeri Fiscal (registrades el 6 de febrer de 1996), del Molt Il.lustre Govern (registrades el 8 de febrer de 1996), de la Sra. Assumpció Canet Forné (registrades el 13 de febrer de 1996) i de les Sres. Victorina i Pilar Font Riba (registrades el 22 de febrer de 1996),

Vist l’escrit d’aportació de documentació de la Sra. Assumpció Canet Forné (registrat el 16 de febrer de 1996) i l’aute de la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia, de data 15 de febrer de 1996,

Escoltat el magistrat ponent, Sr. Joan Josep López Burniol,

Antecedents:

Primer

Amb data 24 de novembre de 1993, morí intestada la Sra. Maria Lluïsa De Riba Cassany. Promoguda la declaració d'hereus abintestat, el batlle, per aute de data 17 de març de 1995, acordà nomenar hereu abintestat de la causant l'Hisenda Pública, com a hereu de millor dret, a falta de parents dintre del 6è grau en línia col·lateral, en aplicació de la limitació establerta en la Llei de reforma del dret de successions, del 31 de juliol de 1989.

Segon

Contra aquest aute van interposar recurs d'apel.lació davant de la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia, la Sra. Assumpció Canet Forné, els germans Ramon i Pilar Samarra Forné, els germans Carme i Joan Samarra Vila, el Sr. Bonaventura Forné Rossell, la Sra. Carme Ricart Castellon, els germans Josep, Joan i Paquita Forné Font, el Sr. Jaume Forné Bonit i les germanes Victorina i Pilar Font Riba. El recurs fou admès a tràmit, a ambdós efectes, per providència de la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia, de data 19 de maig de 1995.

Tercer

Per aute de data 6 de setembre de 1995, la Sala Civil acorda que "abans de resoldre sobre el fons del recurs, és procedent que els presents autes passin al Ministeri Fiscal a fi i efecte que emeti el corresponent dictamen". Tot i la contundència d'aquesta afirmació, rebut l'informe del Ministeri Fiscal, la Sala Civil acorda -sense cap altre tràmit- "no donar lloc a la resolució del recurs d'apel.lació interposat". L'argument de la Sala Civil és aquest: la jurisdicció voluntària es caracteritza per la inexistència de contradicció; conseqüentment, el "present recurs d'apel.lació ... al comportar una impugnació de la resolució dictada en l'àmbit de jurisdicció voluntària, essencialment provoca la inadequació de la mateixa, el que determina el seu arxiu, restant als impugnants totes les accions pertinents a exercitar en el pertinent procés declaratiu".

Quart

Amb data 19 d'octubre de 1995, la representació processal de la Sra. Assumpció Canet Forné es dirigeix al Ministeri Fiscal sol.licitant que interposi -de conformitat amb l'establert en l'article 94.2 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional- recurs d'empara davant del Tribunal Constitucional, per estimar que l'aute del Tribunal Superior de Justícia, en no resoldre el recurs d'apel.lació interposat, vulnera el dret a la jurisdicció i el dret a un procés degut, ambdós reconeguts per l'article 10 de la Constitució. El Ministeri Fiscal, per resolució de data 25 d'octubre de 1995, va acordar donar lloc a la sol.licitud i interposar recurs d'empara sol.licitant "que es declari infringit el dret a la jurisdicció contemplat en l'article 10 de la Constitució, anul.lant la resolució impugnada i reconeixent el dret del recurrent a obtenir una resolució sobre el fons en el tema objecte del present recurs". Els

seus arguments es concreten en l'afirmació que:

- "la manca de regulació escrita (que reconegui el dret al recurs en un procediment de jurisdicció voluntària) no es pot entendre, no obstant això, com a determinant de la inexistència d'aquest dret";

- "la jurisdicció voluntària per si sola, no impedeix la possibilitat que els diferents intervinents en el procediment puguin, mitjançant recurs, discutir la resolució acordada en 1a instància, sense que això impliqui necessàriament oposició i conversió del procediment en un procés contenciós".

Cinquè

Amb data 10 de novembre de 1995, la representació processal de la Sra. Assumpció Canet Forné presenta, davant d'aquest Tribunal, un escrit que qualifica de demanda d'empara constitucional, sol.licitant "l'admissió, pel Ple del Tribunal, de la present demanda ... (i) ... dictar sentència ... declarant ... que les decisions mencionades de la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia de data 12 d'octubre de 1995, vulneren els drets a la jurisdicció, el dret a l'obtenció d'aquesta d'una decisió fonamentada en dret i el dret a un procés degut i que, per tant, són nul.les de ple dret, ordenant, així mateix, que la causa de què dimana la resolució nul.la sigui portada al tràmit de vista oral i que el Tribunal Superior resolgui lliurement i sense dilacions sobre el fons de l'assumpte objecte del recurs d'apel.lació que va ser interposat i admès en el seu moment". La recurrent al.lega "d'una banda, la negativa del Tribunal Superior de Justícia de resoldre sobre el fons de l'assumpte recorregut, i de l'altra, la manca de compliment de les normes de procediment que la Llei estableix per a la tramitació dels recursos (article 74 de la Llei transitòria de procediments judicials, de data 21 de desembre de 1993: "el magistrat ponent emplaçarà les parts per a la vista oral")".

Sisè

Amb data 19 de gener de 1996, la representació processal de la Sra. Assumpció Canet Forné presenta un escrit d'al.legacions en què manifesta que "aquest Tribunal ha donat un tractament processal inadequat a la tramitació del present recurs", i sol.licita que es declari que "actuen com a parts codemandants, el Ministeri Fiscal i la Sra. Assumpció Canet Forné" i que "es doni trasllat de l'escrit presentat per aquesta defensa en data 10 de novembre de 1995 de demanda d'empara constitucional a la resta de les persones mencionades a la providència de 8 de gener de 1996".

Setè

Amb data 19 de gener de 1996, la representació processal del Molt Il.lustre Govern presenta un escrit d'al.legacions en què concreta -al seu entendre- l'objecte del recurs en la "pretesa denegació de jurisdicció", i afirma que l'aute de la Sala Civil del Tribunal Superior no ha causat denegació de jurisdicció, perquè s'ha pronunciat -"fins i tot contundentment"- "sobre allò que li ha estat presentat a examen":

- reconeix que "l'aparença de denegació de jurisdicció la provoca la confusa formulació emprada per la Sala" ("no donar lloc a la resolució del recurs", en lloc de "no donar lloc al recurs");

- afirma que "la jurisdicció voluntària ... admet el recurs d'apel.lació mentre la qüestió debatuda no hagi esdevingut matèria de la jurisdicció contenciosa";

- reitera que "tampoc no hi ha hagut conculcació del dret al procés degut" perquè no s'ha infringit "el procediment establert per la resolució del recurs", puix que no s'ha privat el "recurrent de presentar les conclusions al Tribunal, i d'aportar els mitjans de prova en defensa dels seus drets i interessos";

- i demana la imposició de costes al recurrent vençut.

Vuitè

Amb data 22 de gener de 1996, la representació processal de les Sres. Victorina i Pilar Font Riba, presenta un escrit d'al.legacions en què:

- assenyala que "no sembla cap tret característic d'aquesta particular jurisdicció (la voluntària) el d'implicar la declaració d'un dret", mentre que si que ho és "que les resolucions judicials recaigudes en aquest àmbit no adquireixen el caràcter de cosa jutjada material, permetent discutir posteriorment i en l'àmbit d'un procés declaratiu ordinari, el pronunciament recaigut en aquesta via ...";

- constata que "la mateixa controvèrsia existent entre els processalistes ... en ordre a l'existència o no d'una veritable activitat "jurisdiccional" en l'anomenada "jurisdicció voluntària" ... fa difícil pronunciar-se sobre la procedència o no del recurs d'empara, quant a si ha existit o no realment denegació de jurisdicció";

- i conclou que “sotmet al suprem criteri d’aquest Tribunal Constitucional l’estimació o desestimació del recurs d’empara interposat pel Ministeri Fiscal, en el convenciment que, qualsevol que sigui la resolució, li quedarà en tot cas oberta, al seu moment, la via contenciosa per fer declarar, si s’escau i amb autoritat de cosa jutjada, l’eventual dret hereditari de les seves representades”.

Novè

El Ministeri Fiscal, amb data 5 de febrer de 1996, formula escrit de conclusions en què:

- “considera que, efectivament, de la lectura de l’article 94.4 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional se’n desprèn que una vegada el Ministeri Fiscal, seguint els tràmits establerts en el referit article, ha acordat la procedència de la interposició del recurs d’empara, neix una legitimació activa a favor del titular del dret constitucional presumptament vulnerat per ésser part demandant d’empara davant d’aquest Tribunal juntament amb el Ministeri Fiscal”;

- reitera que fonamenta el recurs “en la decisió del Tribunal Superior per la qual s’acorda “no donar lloc a la resolució del recurs”, decisió que deriva de la pròpia argumentació de l’aute, en el qual considera que no hi ha lloc a resoldre el recurs per haver-se convertit la qüestió en un tema litigiós i per tant fora de la jurisdicció voluntària”;

- argumenta que “l’aute del Tribunal Superior de Justícia, en decidir no resoldre el recurs d’apel.lació interposat i admès a tràmit, suposa vulneració del dret a jurisdicció, encara que li càpiga a l’interessat acudir a un procediment contenciós per obtenir una nova resolució judicial; el Tribunal Superior no pot deixar de resoldre el recurs obligant el recurrent a acudir a un procediment declaratiu ordinari, ja que la resolució del recurs per part del Tribunal Superior de Justícia pot permetre al recurrent valorar la conveniència o no d’utilitzar l’altra via procedimental”;

- i afirma que “resulta sorprenent la petició (que es condemni en costes el Ministeri Fiscal) tenint en compte que el Ministeri Fiscal està actuant institucionalment de conformitat amb les funcions que li confereixen (les normes) i no pretén una resolució en interès propi sinó en defensa al respecte i l’observança dels drets fonamentals reconeguts a l’article 10 de la Constitució”.

Desè

La representació processal del Molt Il.lustre Govern formula escrit de conclusions, amb data 8 de febrer de 1996, en què reitera íntegrament tot allò que fou al.legat i argumentat en l'escrit d'al.legacions i subscriu el fons de l'argumentació processal de la representació de la Sra. Canet.

Onzè

Amb data 13 de febrer de 1996, la representació processal de la Sra. Assumpció Canet Forné formula escrit de conclusions en què:

- afirma que "l'actuació del Tribunal Superior en la tramitació del recurs d'apel.lació és la que ens ha de donar la clau per a la resolució del present procediment d'empara. Admet a tràmit els recursos dels que es consideraven perjudicats, i els tramita conforme a la normativa de la Llei transitòria de procediments judicials. Però posteriorment els dóna un tràmit totalment discrecional, al sol.licitar al Ministeri Fiscal que efectuï un informe ... i el Tribunal, un cop analitzades totes les conclusions provisionals de les parts, decideix no resoldre";

- defensa que "si al Tribunal li manca una norma processal concreta, ho ha de resoldre aplicant de manera extensiva el dret a la jurisdicció";

- explica que "nosaltres no volem establir un procés contenciós contra ningú i molt menys contra el Govern, només volem que la més alta instància civil resolgui la declaració d'hereus, en favor nostre o en favor del Govern o de qualsevol altre; al negar-se aquest dret fonamental ens està abocant a plantejar un litigi contenciós civil, d'un cost incalculable, al qual no estem obligats a entrar";

- explicita que "sembla del tot desafortunat qualificar aquest procediment com a administratiu i no com a jurisdiccional, quan és el mateix nom del procediment que diu que és de jurisdicció voluntària";

- i reitera que "no demana en cap moment que el nostre dret sigui satisfet pel Tribunal Superior; només es posa de manifest que aquest ha de resoldre sobre el fons, sigui a favor de qui sigui".

Dotzè

La mateixa representació processal de la Sra. Canet ha formulat -amb data 15 de febrer de 1996- un escrit d'aportació de documentació (registrat amb data 16 següent), en què:

- diu "que en data d'avui m'ha estat notificat aute dictat per la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia, en relació amb la declaració d'hereus abintestat de la Sra. Maria Lluïsa De Riba Cassany, (que) segons contingut d'aquest aute el mateix només té una finalitat aclaridora respecte a l'aute de data 12 d'octubre de 1995, malgrat que l'aute és de la mateixa extensió que l'aute que es proposa aclarir";

- i considera que "aquest aute (és) extemporani ja que no només és aclaridor, sinó que elabora una fonamentació jurídica acumulativa amb l'efectuada en el referit aute de 12 d'octubre".

Tretzè

L'aute de la Sala Civil de 15 de febrer de 1996, dictat fora del procediment d'empara en curs i sense que hagi estat traslladat a aquest Tribunal, fa referència a l'escrit del representant del Molt Il.lustre Govern sol.licitant aclariment i, si és el cas, correcció de l'aute de 12 d'octubre de 1995, per entendre que aquest, per tal com "... no dóna lloc al recurs d'apel.lació ...", no precisa si fa referència a una no admissió formal del recurs, i priva els recurrents del tràmit, o bé el pronunciament s'ha d'entendre des del seu fons, és a dir, que declara la seva improcedència i consegüentment, des d'aquesta perspectiva, ordena l'arxiu de l'expedient amb reserva dels drets dels recurrents a instar en el corresponent judici declaratiu.

La Sala Civil argumenta d'aquesta forma, que pretén ser aclaridora: "El Tribunal precisa que la desestimació del recurs formulat pels diversos apel.lants s'ha d'entendre com una resolució del mateix recurs ... ; i aquesta lògica interpretació deriva del fet que ... els interessats ... no formulen pretensions concurrents o compatibles, ans al contrari, en formular-se pretensions absolutament incompatibles i excloents, ... es va produir la col.lisió dels drets base de les pretensions, (per la qual cosa) la jurisdicció voluntària esdevenia totalment inadequada i impròpia per resoldre el conflicte, i així ja ho havia d'haver declarat el batlle donada l'absoluta incompatibilitat de fonament dels interessos respectius dels compareguts a l'expedient, que esdevenia per raó del seu propi contingut, contenciós".

I decideix -dintre d'aquesta línia pretesament aclaridora- "aclarir i precisar l'aute de data 12 d'octubre de 1995 ... en el sentit que es va resoldre íntegrament i des del seu propi contingut material, la seva improcedència pels motius ja explicats en el mateix i simplement aclarits en el present".

Catorzè

Amb data 22 de febrer de 1996, la representació processal de les Sres. Victorina i Pilar Font Riba, formula escrit de conclusions, en què reitera tot allò que fou al.legat i argumentat en l'escrit d'al.legacions.

Fonaments jurídics:

Primer. Caràcter processal de l'actuació en el recurs d'empara del subjecte del dret constitucional que n'és objecte.

La qüestió es concreta en aquests termes: el Ministeri Fiscal i el subjecte del dret pretesament lesionat, actuen com a parts codemandants lligades per un litisconsorci actiu necessari, o bé tan sols és demandant el Ministeri Fiscal, òrgan que té en exclusiva la legitimació per interposar el recurs d'empara, mentre que el subjecte del dret pretesament lesionat només gaudeix -en el decurs de la formalització i la tramitació del procés- d'una intervenció adhesiva?

L'article 102 c) de la Constitució dóna al Ministeri Fiscal el dret de dirigir-se al Tribunal Constitucional en aquells casos en què s'ha produït la violació del dret fonamental a la jurisdicció. Disposa que "... estan legitimats per demanar empara davant del Tribunal Constitucional: ... c) El Ministeri Fiscal en cas de violació del dret fonamental a la jurisdicció".

És cert, no obstant això, que pot introduir alguna confusió l'article 94.4 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, que estableix que "A la formalització i tràmit de l'esmentat recurs actuen com a parts codemandants el Ministeri Fiscal i el subjecte del dret constitucional objecte d'aquest". Però aquesta norma ha d'ésser interpretada d'acord amb els criteris següents:

- finalista: amb la legislació qualificada vigent, la "clau" per a la interposició o no del recurs d'empara la té exclusivament el Ministeri Fiscal. És l'únic que pot demandar i, consegüentment, desencadenar el procés constitucional subsegüent. La ulterior intervenció del subjecte del dret pretesament lesionat és, per tant i a la vista d'això, subordinada i accessòria, ja que no és tampoc necessària. Aquesta configuració del recurs d'empara respon a la finalitat clarament palesa de limitar la tendència a la "microconstitucionalitat" manifestada en alguns països de l'entorn.

- lògic: el litisconsorci actiu necessari es dóna quan en la part demandant hi ha més d'un subjecte de dret en un mateix pla d'igualtat. I acabem de veure que el Ministeri Fiscal i el subjecte del dret pretesament lesionat no es troben en un mateix pla d'igualtat, sinó que la posició del subjecte del dret és clarament subordinada i dependent del Ministeri Fiscal, que decideix "per se" -i sense possibilitat de recurs- la interposició o no del recurs d'empara.

En el fons, el Ministeri Fiscal actua com a representant de la constitucionalitat objectiva ja que obre la tramitació del recurs quan té dubtes sobre l'adequació a la Constitució d'actuacions judicials; en canvi, els afectats actuen com a defensors dels seus interessos com a titulars de drets subjectius constitucionals. En aquests termes, donada la doble natura del procés d'empara com a garantia del dret objectiu consagrat en la Constitució i del dret subjectiu de cadascuna de les persones, el Ministeri Fiscal és el subjecte de la legitimació activa, de la realització de l'acció i de la formalització de la pretensió, mentre que els particulars afectats tenen la condició de codemandants per adhesió a l'acció però no necessàriament a la pretensió, la qual, en qualsevol moment del procés, pot ser diferent entre les diverses parts.

Consegüentment, el subjecte del dret pretesament lesionat actua, en el decurs del procés, mitjançant una intervenció d'adhesió a l'acció, i és en aquest sentit com ha de ser interpretada la norma de l'article 94.4 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional. D'aquesta manera resta íntegrament respectada la posició processal del subjecte del dret pretesament lesionat i se li facilita l'actuació, sense atribuir-li, però, el caràcter de legitimació plena, que només pot tenir qui gaudeix per si mateix de capacitat per permetre la tramitació constitucional del recurs d'empara, és a dir, el Ministeri Fiscal.

Segon. Sobre la naturalesa jurídica de la declaració d'hereus.

S'han de considerar dos aspectes:

1r. El seu caràcter de títol successori.

La successió de les persones es defereix per la seva voluntat, manifestada en un acte d'última voluntat (testament, codicil, memòria testamentària o heretament atorgat en capítols), o, si no n'hi ha, per disposició de la llei. En aquest últim cas, és necessari que es formalitzi la declaració d'hereus perquè hi hagi "vocació hereditària", és a dir, crida del successor o els successors, i perquè hi hagi també "delació hereditària", és a dir, oferiment concret efectuat als cridats de forma directa i immediata perquè acceptin o rebutgin l'heretatge.

De tot pleglat es dedueix ben clarament el caràcter absolutament necessari de la declaració d'hereus, com a tràmit previ per a l'atribució del dret hereditari "in abstracto" i, consegüentment, perquè es pugui litigar, si és el cas, sobre el contingut d'una declaració d'hereus concreta, amb l'intent de fer efectiu el que es considera millor dret que el de l'hereu declarat. D'això es pot deduir que la declaració d'hereus és -a falta d'un acte d'última voluntat- el punt de partida -"sine qua non"- de tot el procés successori ulterior, que no pot ser enervat per una contenció prèvia sobre qui sigui l'hereu. És a dir, primer s'ha de declarar l'hereu (hi ha d'haver un títol successori), i tan sols després, si algú no hi està d'acord, serà procedent litigar.

Per tant, no sembla admissible l'afirmació de la Sala Civil en el sentit que, si es produeix una "col.lisió dels drets de base de les pretensions, la jurisdicció voluntària esdevenia totalment inadequada per resoldre el conflicte, i així ja ho havia d'haver declarat el batlle". Per contra, és criteri d'aquest Tribunal que el batlle va fer exactament el que havia de fer: declarar l'hereu que va considerar que tenia dret a l'heretatge de la Sra. De Riba Cassany. La via processal pels discrepants era, a partir d'aquest moment, primer, el recurs i, després, el litigi. Però, aquesta afirmació exigeix una precisió sobre el caràcter jurisdiccional de la declaració d'hereus.

2n. El seu caràcter jurisdiccional.

El mateix nom -"declaració d'hereus"- és expressiu de la seva naturalesa: no es tracta d'una fixació d'uns fets, ni d'una determinació del contingut d'unes situacions jurídiques imprecises, sinó d'una pura i simple declaració de drets. I això -"declarar drets", en aquest cas successoris-, en un estat de dret constitucionalment implantat, només es pot fer judicialment, excepte quan la mateixa llei ho delegui, per via d'excepció, a una altra instància. Per tant, la declaració d'hereus és a Andorra, atès que no existeix cap norma que introdueixi una excepció, una activitat estrictament i exclusivament jurisdiccional ("iuris dictio"), atribuïda als òrgans jurisdiccionals.

I, per tant, és indiferent que aquesta activitat s'enquadri legislativament, dogmàticament o escolàsticament en el marc de la jurisdicció voluntària o en el de la jurisdicció contenciosa. En tot cas, es tracta d'una activitat jurisdiccional i, consegüentment, les seves decisions estan subjectes, en principi, a revisió o recurs. Això porta a tractar la raó de ser i la funció del recurs en l'àmbit de la jurisdicció voluntària i, en concret, de la declaració d'hereus.

Tercer. Sobre la raó de ser i la funció del recurs en l'àmbit de la jurisdicció voluntària i, en concret, de la declaració d'hereus.

El recurs és un mecanisme tecnicojurídic que serveix per impugnar una resolució judicial i que es fonamenta en la conveniència de revisar els pronunciaments judicials, atès el marge d'error sempre

present en tota decisió humana. I aquest fonament és comú a les dues jurisdiccions, contenciosa i voluntària.

Per tant, aquest Tribunal no pot compartir el criteri de la Sala Civil respecte al fet que “des del fons de la qüestió cal afirmar la improcedència del present recurs d’apel.lació, ja que al comportar una impugnació de la resolució dictada en l’àmbit de jurisdicció voluntària, essencialment provoca la inadequació de la mateixa, el que determina el seu arxiu, restant als impugnants totes les accions pertinents a exercitar en el pertinent procés declaratiu”.

El recurs d’apel.lació no és altra cosa que una reconsideració de la decisió del batlle, que no comporta de cap manera la conversió de la qüestió en litigiosa, i que ha d’ésser resolt respecte al fons, perquè d’aquesta manera es respecti el dret a la tutela judicial efectiva, que també inclou el dret al recurs. I és que el dret a una tutela judicial efectiva (dret a la jurisdicció i a un procés degut), que garanteix l’article 10 de la Constitució, encara que no obliga el legislador, excepte en matèria penal, a establir en tot cas la doble instància, o a sotmetre a un Tribunal Superior les decisions adoptades pels òrgans judicials inferiors, comprèn, no obstant això, la utilització dels recursos previstos per la llei. En aquest sentit, el Ministeri Fiscal pondera exactament que “la naturalesa jurídica dels actes de jurisdicció voluntària, a diferència dels de la jurisdicció contenciosa, implica bàsicament que les resolucions judicials recaigudes en aquest àmbit, no adquireixen el caràcter de cosa jutjada material, permetent discutir posteriorment i en l’àmbit d’un procés declaratiu ordinari, el pronunciament recaigut en aquesta via; però la jurisdicció voluntària per si sola no impedeix la possibilitat de que els diferents intervinents en el procediment puguin, mitjançant recurs, discutir la resolució acordada en primera instància, sense que això impliqui necessàriament oposició i conversió del procediment en un procés contenciós”.

Tal vegada s’objecti a aquesta afirmació general que, precisament al Principat d’Andorra, no està prevista en cap lloc la possibilitat d’interposar recurs d’apel.lació contra la declaració d’hereus decretada pel batlle. Però és que, tot i ser cert això, “si al Tribunal li manca -com diu magníficament una de les al.legacions- una norma processal concreta, ho ha de resoldre aplicant de manera extensiva el dret a la jurisdicció ... ; nosaltres no volem establir un procés contenciós contra ningú i molt menys contra el Govern, només volem que la més alta instància civil resolgui la declaració d’hereus, en favor nostre, o en favor de Govern o de qualsevol altre ... ; al negar-se aquest dret fonamental ens està abocant a plantejar un litigi contenciós civil, d’un cost incalculable, al qual no estem obligats a entrar”. I el Ministeri Fiscal afirma, també amb tota la raó, que “la manca de regulació escrita no es pot entendre, no obstant això, com a determinant de la inexistència d’aquest dret, sinó que ens obliga a acudir al sistema de fonts del dret andorrà en què, a manca de regulació escrita, es regeix en primer lloc pels “usos i costums” del país, i aquests usos i costums han determinat que tota resolució dictada en primera instància per un batlle pugui ésser objecte de recurs per davant d’un òrgan jurisdiccional superior”.

En aquest sentit, no és sobrer recordar que l’article 981.2 de la “Ley de Enjuiciamiento Civil” espanyola estableix que “Este auto (de declaración de herederos) será apelable en ambos efectos”,

i que el seu coneixement correspon a les “Audiencias Provinciales” (article 1, de la Llei 10/1.968, de 20 de juny).

Fins ací, aquest Tribunal ha sostingut el caràcter necessari de la declaració d’hereus abintestat com a títol successori desencadenant -”sine qua non”- de tot el tràmit hereditari: la seva naturalesa jurisdiccional, la possibilitat de recórrer la declaració, així com l’obligació que el Tribunal Superior resolgui el recurs entrant en el fons. Ara bé, en el present cas, ha entrat en el fons la Sala Civil?

Quart. Sobre el contingut i l’abast de l’aute de 12 d’octubre de 1995 i de l’aute aclaridor de 15 de febrer de 1996.

La dicció de l’aute de 12 d’octubre de 1995 és clara. Clara i contradictòria.

Clara, perquè diu: “DECIDIM: No donar lloc a la resolució del recurs”.

Contradictòria, perquè és inconseqüent amb l’aute de 6 de setembre de 1995, en què la Sala Civil diu que “abans de resoldre sobre el fons del recurs, és procedent que els presents autes passin al Ministeri Fiscal a fi i efecte que emeti el corresponent dictamen”.

Aquesta contradicció no va escapar a l’apreciació del Ministeri Fiscal, que la posa en relleu, tot dient: “La Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia després d’acordar l’admissió a ambdós efectes del recurs d’apel.lació, va dictar la resolució impugnada sense observar els tràmits processals contemplats en els articles 70 i següents de la Llei transitòria de procediments”.

I tampoc va escapar a la fina percepció de la representació processal del Molt Il.lustre Govern, que -per tal de salvar la situació- va intentar, per una banda, fer dir a l’aute de 12 d’octubre - amb habilitat i per extens- el que de cap manera diu ni pot dir (que resol sobre el fons) i, per altra, va sol.licitar un aclariment que donés ocasió a la Sala Civil perquè aquesta remarqués la pretesa resolució sobre el fons que l’aute de 12 d’octubre implica, segons el seu parer.

Sembla -i és- una tasca impossible, perquè, no obstant els esforços de la representació del Molt Il.lustre Govern i de l’extens aclariment de la Sala Civil, el que cada vegada resta més clar és que la Sala Civil no va resoldre sobre el fons, perquè va entendre, sense raó, que “el recurs d’apel.lació ... al comportar una impugnació de la resolució dictada en l’àmbit de la jurisdicció voluntària ... ,

provoca la inadequació de la mateixa".

Això és el que va dir, per això va decidir "no donar lloc a la resolució del recurs", i és també això el que no pot desvirtuar l'aclariment, per molt que pretengui dir que "el Tribunal precisa que la desestimació del recurs formulat pels diversos apel.lants, s'ha d'entendre com una resolució del mateix ... en el sentit que es va resoldre íntegrament i des del seu propi contingut material". És simptomàtic que l'aclariment no arriba a dir que l'aute de 12 d'octubre de 1995 resol sobre el fons; utilitza una el.lipsi: "... es va resoldre íntegrament i des del seu propi contingut material ...".

És, per tant, absolutament clar que la Sala Civil va decidir "no donar lloc a la resolució del recurs d'apel.lació" (inadmissió formal del recurs, que priva els recurrents del tràmit) i, en fer-ho, va infringir el dret a la jurisdicció dels recurrents.

No obstant això, s'ha d'afegir que, tot i que es considerés que la resolució de la Sala Civil va recaure sobre el fons, en aquest cas també procediria l'estimació del recurs d'empara, per tal com, llavors, la Sala Civil hauria infringit el dret a un procés degut, ja que no ha seguit els tràmits processals contemplats en els articles 70 i següents de la Llei transitòria de procediments judicials de 21 de desembre de 1993.

Però s'ha d'insistir que no és això el que ha succeït en el present cas, ja que el que hi ha hagut és una conculcació del dret a la jurisdicció (indeguda inadmissió formal del recurs), que impedeix que arribi a plantejar-se baldament la infracció del dret a un procés degut.

Resta, per últim, una qüestió: les costes.

Cinquè. Sobre les costes.

És precisament la representació processal del Molt Il.lustre Govern la que planteja el tema de la imposició de costes al recurrent vençut, "en aplicació del que disposa l'article 92.4 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, aplicable en els recursos d'empara derivats de l'article 10 de la Constitució, com preceptua l'article 94.4 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional".

Constitueix un tòpic de la dogmàtica jurídica que la remissió genèrica a un conjunt de normes no dispensa el jurista d'una tasca d'interpretació, destinada a constatar, en cada cas, l'existència

d'una "eadem ratio decidendi", abans d'aplicar un precepte concret. I, pel que fa al present supòsit, considera aquest Tribunal que, atès que la interposició dels recursos d'empara en defensa dels drets fonamentals reconeguts per l'article 10 de la Constitució correspon de forma exclusiva al Ministeri Fiscal, sota la seva responsabilitat, de manera que és l'únic demandant, no li pertocaria en cap cas fer-se càrrec de les costes, ja que -com diu el mateix Ministeri Fiscal- aquesta institució "està actuant institucionalment ... i no pretén una resolució en interès propi, sinó en defensa al respecte o observança dels drets fonamentals reconeguts en l'article 10 de la Constitució".

Per altra banda, la imposició de costes al recurrent vençut no és altra cosa que una mesura dissuasiva destinada a impedir una excessiva "microconstitucionalitat", fruit d'una inflació del recurs d'empara. I en els recursos d'empara basats en la infracció de l'article 10 de la Constitució, el mecanisme restrictiu és del tot contundent: és el mateix Ministeri Fiscal qui interposa el recurs. No calen, doncs, altres mesures dissuasives.

Per tant, tot i que l'estimació del recurs exoneraria el Tribunal de la seva obligació de pronunciar-se sobre aquest punt, vol aprofitar l'ocasió per tal de declarar la inaplicabilitat de la norma continguda en l'article 92.4 a aquest tipus de recurs d'empara.

DECISIÓ:

En atenció a tot el que s'ha exposat, el Tribunal Constitucional, per l'autoritat que li confereix la Constitució del Principat d'Andorra,

HA DECIDIT:

Atorgar l'empara sol.licitada pel Ministeri Fiscal estimant íntegrament la seva demanda; atorgar l'empara igualment a les parts codemandants en el present recurs; declarar infringit el dret a la jurisdicció reconegut per l'article 10 de la Constitució, i anul.lar l'aute de la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia, de data 12 d'octubre de 1995, i també l'aute d'aclariment d'aquest darrer, de data 15 de febrer de 1996; ordenar la reposició de totes les actuacions realitzades una vegada feta pública la providència, de data 19 de maig de 1995, que va acordar l'admissió formal del recurs d'apel.lació objecte d'aquest procés; reconèixer el dret dels recurrents davant de la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia a obtenir una resolució sobre el fons de l'assumpte objecte del present recurs. I, en conseqüència, declarar l'obligació constitucional de la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia d'emetre una nova resolució sobre el fons de l'assumpte objecte d'aquest recurs d'empara. No es condemna en costes.

I així, per aquesta la nostra sentència, que serà notificada al Ministeri Fiscal, al president del Tribunal Superior de Justícia, al president de la Batllia i a les representacions processals de les parts comparegudes davant del Tribunal Constitucional, ho pronunciem, manem i signem, a Andorra la Vella, el dia vint-i-set de febrer de mil nou-cents noranta-sis.

François Luchaire

Miguel Ángel Aparicio Pérez

President

Vicepresident

Pere Vilanova Trias

Joan Josep López Burniol

Magistrat

Magistrat